מתני' שאל פרוקלוס בן פלוספוס את ר"ג בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר (א)(ליה) כתוב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ וכשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה היא באה בגבולי, אין אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי, אלא אומר נעשה אפרודיטי נוי למרחץ, דבר אחר אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודת כוכבים שלך ערום ובעל קרי ומשתין בפניה וזו עומדת על פי הביב וכל העם משתינין לפניה, לא נאמר אלא אלהיהם את שנוהג בו משום אלוה אסור, את שאינו נוהג בו משום אלוה מותר: **גמ'** והיכי עביד הכי והאמר *רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא, וכי תימא בלשון חול אמר ליה והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן בלשון קדש, דברים של קדש אסור לאומרן בלשון חול: תנא כשיצא אמר לו אין משיבין במרחץ: א"ר חמא בר יוסף (ב)*(ברבי) א"ר אושעיא *תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה: מה גנובתיה דקאמר לו זו עומדת על פי הביב וכל אדם משתין בפניה וכי משתינין בפניה מאי הוי והאמר רבא פעור יוכיח שמפערין לפניו בכל יום ואינו בטל ואני אומר אינה גנובה זו עבודתה בכך וזו אין עבודתה בכך (ג)(אמר) אביי: גנובתה מהכא דקאמר ליה אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי וכי בא בגבולה מאי הוי והתנן *עבודת כוכבים שיש לה מרחץ או גינה נהנין מהן שלא בטובה ואין נהנין מהן בטובה ואני אומר אינה גנובה שלא בטובת רבן גמליאל בטובת אחרים דמי, רב שימי בר חייא אמר גנובתה מהכא דקאמר לו זו עומדת על הביב וכל אדם משתינין בפניה וכי משתינין בפניה מאי הוי והתנן *רק בפניה השתין בפניה גיררה וזרק בה את הצואה הרי זו אינה בטילה ואני אומר אינה גנובה התם לפי שעתא הוא רתח עלה והדר מפייס לה הכא כל שעתא ושעתא בזלזולה קיימא רבה בר עולא אמר גנובתה מהכא דקאמר ליה אין אומרין נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ וכי (ד)(אמר) נעשה מרחץ לאפרודיטי (נוי) מאי הוי והתניא *האומר בית זה לעבודת כוכבים כוס זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום שאין הקדש לעבודת כוכבים ואני אומר אינה גנובה נהי דאיתסורי לא מיתסרא, נוי מיהא איכא:

מתני'

רש"י

מתני' **פרוקלוס** · מין עובד כוכבים היה : **אפרודיטי** · שם עבודת כוכבים והמרחץ עומד בחצרה : **אין משיבין** · דברי תורה במרחץ לפי שאדם עומד ערום : **היא באה בגבולי** · שהמרחץ קודם לה והמרחץ נעשה לכל הבא (ה)(אמרחץ) ולא כל הימנה שתהא נוחלת את הרבים : **ועוד שעושה אחרת אין אנו אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי** · דמרחץ לאו דבר נוי הוא אלא נעשה אפרודיטי נוי למרחץ כמלא שהיא משמשתו והיא טפלה והוא עיקר : **ביב** · חריץ העשוי בקרקע להוליא שופכין לרה"ר : **לא נאמר** · בתורה לאיסור אלא "אלהיהם" דכתיב אבד תאבדון וגו' : **גמ' והיכי עביד הכי** · דאהדר ליה במרחץ והלא אין משיבין במרחץ(ו) ואסור לאמרו בלשון חול בבית המרחץ, שאע"פ שאינה בלשון הקדש, לא נפקי מקדושתייהו : **גנובה** · כלומר דחאו בקש : **ואני אומר** · ר' חמא קאמר לה ופליגא אדר' הושעיא רביה : **וכי בא בגבולה** · כלומר ואפילו קדמה עבודת כוכבים למרחץ מאי איכפת לן : **שלא בטובה** · שלא יחזיק טובה לכומרים, ובהנאה לא מיתסר כדאמרינן לקמן אין הקדש לעבודת כוכבים עד שיקריב לפניו בתקרובת : **בטובת אחרים** · שהיה חשוב וטובה היא להם כשהוא נהנה מהן הלכך אי לאו מרחץ קודם הוה אסור כל הני : **ואני אומר אינה גנובה.** *) מילתא דרבי חמא בר יוסף קא מפרשי : **גיררה** · בטיט ובצואה לא בטלה לקמן (דף נג.) נפקא לן מוהיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו : **שאין הקדש לעבודת כוכבים** · באמירה עד שיקריבנה לפניה בתקרובת : **נוי מיהא איכא** · אי הוה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אסור לייפות עבודת כוכבים אף על גב דאיתסורי לא מיתסר מרחץ בהנאה :

*) שייך לעיל עי' בס' נ"ם מתני'

תורה אור

דברים יג · דברים יב

תוספות

תנא כשילא א"ל אין משיבין במרחץ · פי' רשב"ם כשילא א"ל לפי שאין משיבין במרחץ לא הייתי יכול להשיבך עד עכשיו שילאתי ובהכי ניחא דלא תקשי מתני' וי"ם דגרסי בברייתא וכשילא א"ל אין משיבין וכו' משמע דכשילא לא השיבו אלא אין משיבין וקשה להר"ר אלחנן דבמתני' קתני וכשילא השיבו ואור"י דג' בתים יש במרחץ כמו שמפרש בפ"ק דשבת (דף י.) פנימי אין שם שאילת שלום אמלעי יש בו שאילת שלום ואין שם דברי תורה חילון מותר אף בד"ת והוא שאלו בבית הפנימי ושם לא השיבו כלום וכשילא מבית הפנימי לאמלעי השיבו אין משיבין במרחץ ומשום דרכי שלום השיבו כך מפני איבת אותו הגמון דהוי כמו שאילת שלום וכשילא לבית החילון השיבו תשובות ממסכתנו שאף דברי תורה מותרים שם :

תשובה גנובה · פ"ה דחאו בקש מיהו אין לפרש כן לדברי אביי ולרבה בר עולא שאומרים שאפילו לא היה כדברי ר"ג לא היה אסור לכן נראה לפרש גנובה כלומר (ז)עלובה ומכוסה ממנו ותגנוב את לבבי מתרגמינן וכסיאת מיני (בראשית לא) :

והאמר רבא פעור יוכיח · לכאורה משמע דרבא אמר למילתיה בדוכתא אחריתי ולא נתפרש היכא :

נהנין ממנה שלא בטובה · פירש רש"י כאן שאין(ח) להחזיק טובה לכומרים בכך בטובה שלריך להחזיק טובה אבל לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא:) פ"ה בטובה בשכר וכן פר"ח ולא נהירא לר"ת דלשון בטובה לא משמע הכי ואדרבה בשכר ושלא בשכר מיבעי ליה ועוד דאי בשכר אסור ומטעם שמרויח לעבודת כוכבים תקשי מהכא למ"ד לעיל בפ"ק (דף יג.) מהנה מותר ועוד דאמרינן לקמן פרק רבי ישמעאל (דף נא:) (ט)דאיכא לאחרים חלק בהדה אפילו בטובת הכומרים שריא ואי מיירי בשכר כי איכא לאחרים חלק בהדה נמי מאי הוי הא מרויח לעבודת כוכבים לכן נראה לר"ת כמו שפי' רש"י כאן ועוד נראה לר"ת דמה שאנו אופין עתה בתנור של כומרים ומוחנין בריחים של מים שלהם ודאי ליכא למיחש דלא מיבעיא בשכר דשרי דאין אנו מחזיקין להם טובה אלא אפילו שלא בשכר נמי מותר כיון שאין התנור והריחים בבית העבודת כוכבים עלמו כמו הכא מרחץ של אפרודיטי ולא דמי ליריד של עובדי כוכבים דאסרנא לעיל פ"ק (דף יג.) אליבא דרבי יוחנן דאמר נהנה אסור מהנה לא כ"ש דהתם עושין מן המכס לרכי עבודת כוכבים אבל הכא אין עושין אלא הנאת הכומרים והכי נמי אמרינן בסוף סורר ומורה (סנהדרין דף עד:) אכן קאווקי ואמוכקי היכי יהבינן אלא הנאת עלמן שאני וגרס לקמן פרק רבי ישמעאל בירושלמי אלילין של עבודת כוכבים אסור לספוד בהן ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן עושין לצורך עבודת כוכבים מותר לספוד בהן חנויות של עבודת כוכבים אסור לשכור מהם ואם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהן (י)לצורך עבודת כוכבים מותר גגאין של עבודת כוכבים אסור ליתן להם אם היו מעלין שכר למדינה אע"ג שהיא לצורך עבודת כוכבים מותר :

וכי (כ)נעשה מרחץ נוי לעבודת כוכבים מאי הוי · וקשה דהא לקמן (דף נא:) אמרינן דנוי ותכשיטי עבודת כוכבים אסורין ועוד כי משני "נוי מיהא איכא" פירש רש"י ואם היה רחיצה נוי לעבודת כוכבים אע"ג דלא מיתסר מרחץ בהנאה מיהא אסור לנו ליפותה, ואינו נראה לר"י שהרי לא היה מקשה אותו הגמון אלא מפני שהיה נהנה מן העבודת כוכבים אפילו אינו נוי? אלא הכי פריך כי נמי עשאו לנוי ונתנו לעבודת כוכבים מאי הוי והתנן וכו' דודאי נוי ותכשיט לעבודת כוכבים לא הוי האי מרחץ ליאסר כדין נוי עבודת כוכבים ותכשיטיה אלא כדין בית הוא ומסיק נהי דאיתסורי לא מיתסר המרחץ מן התורה דהוי כאומר בית זה לעבודת כוכבים מכל מקום מדרבנן מיהא יש לנו לאסור ליהנות משום איסור נוי ולכך אם היה מרחץ נעשה לשם אפרודיטי לא היה ר"ג נהנה ממנה :

אלהיהם

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ז מהל' עבודת כוכבים הל' יח סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמב סעיף יד :

מד ב ג מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד סמג עשין יח טור וש"ע א"ח סימן פה סעיף ב :

מה ד מיי' פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הל' יח סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סימן קמב סעיף יד :

מו ה מיי' שם הלכה טו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סימן קלט סעיף ו :

* מספרנו את הצעות כדי לנצל מציאתם

רבינו חננאל

מתני' שאל פרקלוס בן פלוסלוס את רבן גמליאל בעכו במרחץ של אפרודיטי אמר לו כתוב בתורה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי פי' שם אותה עבודת כוכבים אפרודיטי אמר לו אין משיבין במרחץ כשיצא אמר לו אני לא באתי בגבולה וכו' עד שאת נוהג בה כבוד משום אלוה היא שאסרה התורה אבל זו שעל הביב והכל מבוין בה ומשתינין בפניה לא · ומקשינן והיכי שרי לרבן גמליאל למימר ליה במרחץ אין משיבין במרחץ והאמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מן בית המרחץ ובית הכסא · וכי תימא בלשון חול אמר ליה · והאמר אביי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלשה"ק ודברים של קודש אסור לאומרן אפילו בלשון חול · תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ · אמר ר' חמא ר' הושעיא אומר תשובה גנובה השיבו רבן גמליאל לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה' מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב והכל משתינין בפניה · וכי משתינין מאי הוי והרי פעור שמפערין עצמן בפניו ואינו בטל מפני שבפערין עצמן לפניו' וא"ר חמא בר חנינא ואני אומר אינה גנובה (מאי גנובה דאמר ליה זו עומדת על הביב) · פעור עבודתה בפעירות אפרודיטי אין א)עבודת כוכבים בהשתנה וכיון שהשתין בטלה . שלא בטובה כלומר בחנם אינו מהנה לעבודת כוכבים' ואני אומר אינה גנובה (כשאינו)[דכי]בא הוא בגבולה אסור כי רחיצת רבן גמליאל בחנם שלא בטובה כי טובת אחרים דמי למה כי כיון שרואין ר"ג רוחץ עם אחרים רבים באים ורוחצין ומהנין לעבודת כוכבים אלא מפני שבאת הוא בגבולו לפיכך הוא מותר' ואסיק' וכי נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי והתניא האומר בית זה לעבודת כוכבים לא אמר כלום וכן האומר

א) נ"ל אפרודיטי אין עבודתה בהשתנה .

נושא
אסור לומר דברי קדושה בבית המרחץ

נושא/מבנה
4 דעות להסביר מה האמוראים את תשובת ר"ג אינה תשובה
(א) גנובה-א
(ב) לא

* המספרים בסוגריים מתואמים עם מספרי הצעה שמופיע במשנה

"גנובתיה"
"ואני אומר"
נסיונות להוכחת אי הדיוק של תשובות ר' גמליאל ודחיות לנסיונות אלו

"דקאמר לו"

* עי' תוס' ד"ה תשובה

מסורת הש"ס

ברכות כד: שבת מ: קנ. קדושין נג. זבחים קב:

[מלת ברבי אין תיבה בריבי כהמוגה לא נמלא את הנה וכבר"ן הכי איתא אמר רבי חמא בר' יוסי א"ד הושעיא תשובה וכו' ועמ"ש בסנהדרין יז: על הגליון]

לקמן נג.

לקמן נג.

[תוספתא פ"ו תוספתא ערכין פ"ד]

הגהות הב"ח

(א) במשנה אמר לו כתוב בתורתכם ולא ידבק וכו' וזו עומדת: (ב) גמ' אמר רבי חמא בר יוסף אמר רבי אושעיא כצ"ל תשובה גנובה: (ג) שם אין עבודתה בכך אביי אמר

נוכתס: (ד) שם וכי אומרים נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי מאי הוי: (ה) רש"י ד"ה היא באה וכו' לכל הבא לרחוץ ולא כל הימנה: (ו) ד"ה והיכי וכו' במרחץ דברי קודש הן ואסור לאמרן בלשון: (ז) תוס' ד"ה תשובה וכו' כלומר עלובה ומכוסה: (ח) ד"ה נהנין וכו' שאין צריך להחזיק טובה: (ט) בא"ד לקמן פרק ר' ישמעאל דהיכא דאיכא לאחרים: (י) בא"ד אע"ג שהן עושין לצורך עבודת כוכבים מותר גגאין של עבודת כוכבים: (כ) ד"ה וכי אומרים נעשה:

גליון הש"ס מתני' אני לא באתי בגבולה. עיין בטורי אבן חגיגה דף יג ע"ב ד"ה אין מוסרין :